

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวทางการวางผังพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชุมชน

หมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

นักศึกษา

นายกฤษฎดา ธรรมเสรี

รหัสประจำตัว

44064035

ปริญญา

ครุศาสตรบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม

พ.ศ.

2549

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.สมพล ดำรงเสถียร

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ศึกษาปัญหา และสาเหตุของปัญหาตลอดจนศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน เพื่อเสนอแนวทาง ในการวางผังพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชุมชน โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยในชุมชน โดยใช้คำร้อยละเป็นสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พบว่าชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ชอยสวนพลูเป็นชุมชนแออัดที่บุกรุกพื้นที่หน่วยงานของราชการ โดยพื้นที่ชุมชนปัจจุบันได้ถูก เพลิงไหม้ และสร้างความเสียหายกับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ลักษณะเดิมของชุมชนมี ชอยแคบๆ ที่รถยนต์ไม่สามารถเข้าสู่ภายในชุมชนได้ การอยู่อาศัยหนาแน่นไม่เพียงพอ และทำ ให้เกิดปัญหาตามมา เช่น ยาเสพติด การพนัน อีกทั้งคนในชุมชนไม่มีการจัดระบบชุมชน ส่งผลเกิดการทิ้งขยะไม่เป็นที่ ไม่มีทางระบายน้ำ กลิ่นเหม็น น้ำท่วมขัง ทางเดินคับแคบ ไม่ สะดวกสบาย ระบบประปา ไฟฟ้าบางส่วนไม่มี ไฟส่องสว่างทางเดินชุมชนไม่เพียงพอ ศูนย์บริการ ชุมชน และโทรศัพท์ที่ดี ทำให้สภาพแวดล้อมชุมชนเสื่อมโทรม ภายในชุมชนมีสถานรับเลี้ยง เด็กเล็ก และร้านค้าต่างๆ ที่ไม่มีคุณภาพไม่ถูกสุขลักษณะและมีขนาดเล็ก และส่วนใหญ่คน ในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนา ผู้นำชุมชนที่ไม่มีประสิทธิภาพและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ไม่ช่วยเหลือ

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยภายในชุมชนพบว่า ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ชอยสวนพลู เป็นชุมชนแออัดที่บุกรุกพื้นที่หน่วยงานของราชการ คนในชุมชนขาดแคลนที่อยู่ อาศัย ไม่มีการจัดระบบชุมชนที่ดี สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ไม่มีพื้นที่เป็นของตนเอง ชุมชน ขาดการบริการที่ดี และถูกสุขลักษณะทั้งการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ การฝึกอบรม

อาชีพ การพัฒนาการศึกษา องค์การชุมชน ไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลทำให้ระบบ
สาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการที่ไม่ดี ประกอบกับ

จากผลการวิจัยผู้วิจัย ขอเสนอแนวทางการวางผังพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชุมชนหมู่บ้าน
พัฒนาชอยสวนพลู คือการปรับสภาพพื้นที่ของชุมชนใหม่ทั้งหมด และทำการวางผังอาคาร
บนพื้นที่เดิมโดยใช้หลักสถาปัตยกรรม แต่เนื่องจากพื้นที่ชุมชนที่มีขนาดที่จำกัดการพัฒนาพื้นที่
อยู่อาศัย ก็ต้องสร้างเป็นอาคารสูง เพื่อให้เหมาะกับพื้นที่กับจำนวนผู้อยู่อาศัยในชุมชนด้วย เป็น
การจัดระบบชุมชน และเป็นการขจัดแหล่งเสื่อมโทรมในชุมชน ให้กับเมืองที่กำลังพัฒนา
รวมถึงการสร้างศูนย์บริการชุมชน ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็กเล็กก่อนวัยเรียน สถานฝึกอบรวม
อาชีพ สหกรณ์ออมทรัพย์ ร้านค้าที่มีคุณภาพ และทำการวางระบบไฟฟ้า ประปา ดับเพลิง
และระบบบำบัดน้ำเสียเป็นระบบบำบัดรวมแต่ละอาคาร รวมทั้งจัดระบบการจัดเก็บขยะที่มี
คุณภาพทำให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น โดยการวางระบบไฟฟ้าตามทางเดินชุมชน การจัดวาง
กลุ่มอาคารต่างๆ ที่เหมาะสม และเกิดพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน ส่งผลทำให้ชุมชนมีการจัดระบบ
ชุมชนที่ดี การคมนาคมที่สะดวก ทางเข้า-ออกชุมชนที่ชัดเจน ทางเดินเท้าในชุมชนที่มีขนาด
เหมาะสมทั้งหมดนี้ ทำให้คนในชุมชนเกิดการร่วมมือและพัฒนาชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนรัก
ชุมชนมากขึ้น ซึ่งเป็นความต้องการของคนในชุมชนนั่นเอง

Thesis Title	Master Plan of Resident For Soi Suanplu Community
Student	Mr.Krisda Thammaseree
Student ID.	44064035
Degree	Master of Industrial Education
Programme	Architecture
Year	2006
Thesis Advisor	Assistant Professor Sompol Dumrongsatian
Thesis Co-Advisor	Assistant Professor Dr. Lertlak Klinhom

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the physical environment, the problems and their causes and the need for accommodation in the Suanplu Community. The research results were used as guidelines for determining a suitable community plan for this neighbor. The data was collected from literature review, a checklist of the physical environment, and interviews with the family heads. They were analyzed in terms of percentage.

As for physical environment, it was found that the community was crowded and could not be expanded. Narcotic drugs, gambling, littering, sewage and floods were also problems. In addition, the narrow walkways, running water and lighting in the community were not enough. There was no community service center and the existing public telephones were not in good condition. The nursery and shops were small and did not meet appropriate standards. Most residents did not cooperate in developing the community. The community agency or the private sector hadn't offered any help in this matter.

According to the interviews, it could be concluded that this was a crowded community on public land. It could not be expanded and there was a lack of accommodation. The environment was deteriorating. Public utility were not good. Saving cooperatives, a job training center and community center had not been set up.

The research results suggested that the dilapidated houses should be torn down and the plot of land should be divided according to architectural principles. However, the area was limited so a suitable design of a house to suit the number of

the residents while preserving the old buildings would be a better approach. In addition, a good nursery, a job training center, a saving cooperatives and good quality shops should be set up. A community service center should also be established. Enough water supplies, electricity and a sewage treatment system should be provided. Assigning the appropriate location of groups of building should lead to a green area. The entrance and the exit of the community should be clearly designated. In a good environment, the residents would feel more inclined to preserve it and further cooperate in developping their community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สำเร็จล่วงได้หากขาดความกรุณาอย่างดียิ่งจากบุคคล
ซึ่งมีพระคุณหลายท่านดังต่อไปนี้

ผศ.สมพล ดำรงเสถียร อาจารย์ที่ปรึกษา และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เป็นผู้ให้คำแนะนำและดูแลเอาใจใส่อย่างดียิ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์
จนสำเร็จ

ท่านประธานหลักสูตรและคณะกรรมการทุกท่านที่ได้ให้เกียรติและเสียสละเวลา
อันมีค่าเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการตรวจทาน และ
แก้ไขแบบฉบับสำรวจและสัมภาษณ์ในครั้งนี้

และขอกราบขอบพระคุณพ่อ คุณแม่ ที่ได้ให้กำเนิดและสั่งสอนให้เป็นคนดี ครู-
อาจารย์ทุกท่านที่มอบความรู้ติดตัว รวมถึงเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ที่ให้กำลังใจตลอดมา

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งทางตรง และทางอ้อมผู้วิจัย
ขอขอบความดีในครั้งนี้แก่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบัน
อันทรงคุณค่า

กฤษฎา ธรรมเสรี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	IX
สารบัญภาพ.....	X
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	2
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 สภาพทั่วไปของชุมชน	11
2.2 บทบาทและนโยบายที่เกี่ยวข้อง	13
2.2.1 องค์การของรัฐ	13
2.2.2 องค์การของเอกชน	18
2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชน	22
2.3 ระบบการขยายตัวของชุมชน.....	23
2.3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับระบบของชุมชน.....	23
2.3.2 แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยภายในเมือง.....	25
2.3.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกที่ตั้งที่พักอาศัย.....	27
2.3.4 ประเภทชุมชนแออัด.....	29
2.3.5 สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร	30
2.3.6 วิธีการปรับปรุงชุมชนแออัด.....	35
2.3.7 ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย	40
2.3.8 สภาพปัญหาและวิวัฒนาการแนวความคิดการจัดหาแหล่ง ที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในเมือง	43

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.3.9 องค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่.....	49
2.3.10 การวางผังและการออกแบบกายภาพชุมชน	50
2.3.11 การวิเคราะห์พื้นที่ที่มีอิทธิพลในการวางแผนและออกแบบกายภาพ	52
2.3.12 แนวความคิดเรื่องคุณภาพชีวิต.....	54
2.3.13 แนวความคิดเรื่องชุมชน.....	57
2.3.14 แนวความคิดการพัฒนาชุมชน.....	57
2.3.15 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง.....	68
2.3.16 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	72
 บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	77
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	77
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	77
3.2.1 การสร้างเครื่องมือ.....	78
3.2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	78
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	79
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	79
 บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
4.1 การวิเคราะห์แบบสำรวจ.....	81
4.2 การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์.....	92
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย.....	93
 บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	111
5.1 การสรุปผลการวิจัยจากแบบสำรวจ	111
5.2 การสรุปผลการวิจัยจากแบบสัมภาษณ์	112
5.3 การอภิปรายผลการวิจัย	114
5.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการวางผังพื้นที่ที่เหมาะสมกับชุมชน.....	117
5.5 แนวความคิดในการออกแบบวางผังพื้นที่.....	120
5.6 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	121

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บรรณานุกรม	139
ภาคผนวก.....	142
ภาคผนวก ก. เอกสารทางราชการที่ใช้ในการวิจัย	142
ภาคผนวก ข. แบบสำรวจที่ใช้ในการวิจัย	151
ภาคผนวก ค. แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย	157
ภาคผนวก ง. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	165
ภาคผนวก จ. อาคราดตัวอย่าง	170
ประวัติผู้เขียน.....	174

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1	แสดงจำนวนคำร้อยละของหัวหน้าครอบครัวและผู้อยู่อาศัยในชุมชน93
4.2	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะชุมชน98
4.3	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านสภาพการครอบครองที่ดิน99
4.4	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านสภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย100
4.5	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านที่อยู่อาศัยเหมาะสมกับจำนวนผู้อยู่อาศัยในครอบครัว ..101
4.6	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านปัญหาในชุมชน102
4.7	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านการบริการขั้นพื้นฐาน103
4.8	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะการเข้าถึงชุมชน104
4.9	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านความสะดวกของทางเข้า-ออกชุมชน.....105
4.10	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านสภาพทางเดินเท้าในชุมชน106
4.11	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านทางเดินเท้าในชุมชน107
4.12	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะทางสิ่งแวดล้อม108
4.13	แสดงจำนวนคำร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะทางสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ109

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงพื้นที่ขอบเขตทำการศึกษา.....	6
1.2 แสดงแนวนนหลักตามประกาศของกรมโยธาธิการและผังเมือง.....	6
2.1 แสดงทางเข้า-ออกของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู.....	11
2.2 ผังชุมชน (ภาพถ่ายทางอากาศเมื่อปี 2544) ก่อนถูกเพลิงไหม้	12
2.3 ภาพถ่ายชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลูหลังถูกเพลิงไหม้	13
2.4 แสดงแบบจำลองแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยภายในเมืองลักษณะต่างๆ.....	26
2.5 โครงการจัดหาที่อยู่ใหม่	37
2.6 โครงการประสานประโยชน์ทางที่ดิน	38
2.7 การปรับผังและการแบ่งแปลงในที่ดินเดิม	38
2.8 การรื้อและสร้างใหม่ในที่เดิม	39
3.1 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	80
4.1 แสดงแผนที่ตั้งชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู	82
4.2 ภาพถ่ายชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลูที่ถูกเพลิงไหม้	83
4.3 ภาพถ่ายแสดงสภาพที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของคนในชุมชน.....	84
4.4 ภาพถ่ายแสดงสภาพที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของคนในชุมชน.....	85
4.5 สภาพที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนหลังถูกเพลิงไหม้ (บนพื้นที่เดิม)	86
4.6 สภาพที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนหลังถูกเพลิงไหม้ (บนพื้นที่เดิม)	86
4.7 เส้นทางเดินเข้า-ออกของคนในชุมชน (บริเวณทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้)	87
4.8 เส้นทางเดินเข้า-ออกของคนในชุมชน (บริเวณทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ).....	87
4.9 เส้นทางเดินภายในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู.....	88
4.10 เส้นทางเดินภายในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู.....	88
4.11 สภาพร้านค้าภายในชุมชน	89
4.12 สภาพร้านค้าภายในชุมชน	89
5.1 แสดงการจัดพื้นที่กิจกรรมด้านหน้าอาคาร	120
5.2 แสดงการจัดพื้นที่กิจกรรมจอดรถ และทางเข้า-ออกอาคาร.....	120
5.3 แสดงการจัดวางตัวอาคารที่เป็นระบบ	121
5.4 แสดงแนวความคิดในการออกแบบ.....	123

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.5 แสดงแนวความคิดในการออกแบบทิศทางลมและแสงแดด.....	124
5.6 แสดงแนวความคิดในการออกแบบผังพื้นที่ชุมชน.....	125
5.7 แสดงขนาดความกว้างของถนนภายในผังพื้นที่ชุมชน.....	126
5.8 แสดงทัศนียภาพมุมสูงของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู.....	136
5.9 แสดงทัศนียภาพด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของชุมชนหมู่บ้าน พัฒนาชอยสวนพลู.....	136
5.10 แสดงทัศนียภาพด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของชุมชนหมู่บ้าน พัฒนาชอยสวนพลู.....	137
5.11 แสดงทัศนียภาพด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของชุมชนหมู่บ้าน พัฒนาชอยสวนพลู.....	137
5.12 แสดงหุ่นจำลองโครงการชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู.....	138